

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Francisci Svarez Granatensis E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Conimbricensi Academia Primarij
at[que] Emeriti olim Professoris Tractatvs Qvinque, Ad
Primam Secvndae D. Thomae**

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1629

4. Qualis sit distinctio inter virtutes morales.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94065)

IV. 3. Divisio.

Tertia divisio est virtutis practice in attem, & prudentiam; circa quam, quia magis ad nos pertinet, notandum est primo has duas virtutes in his convenire, quod utraq; versatur circa singularia; utraque se extendit ad opus, utraque est aliquo modo regula voluntatis, & operationum exteriorum; differunt tamen, quia cum duo possint considerari in externo opere, nempe honestas eius, seu rectitudo moralis, & quidam rectus, & conveniens modus efficiendi opus; utraque ratione pendet opus ab interiori motione appetitus, & a directione intellectus: per artem ergo disponitur intellectus ad recte exercendas operationes exteriores secundum eam rectitudinem, quae resistit in debito contentu, & ordine partium; prudentia vero confert ad exercendas operationes convenienter secundum rectam rationem, & honestatem, quae differentia & ex terminis, & ex communi sensu omnium est satis nota, ut magis infra patebit.

V. 1. Corollar. Quo exponitur Aristotelis discrimen inter prudentiam, & artem.

Ex qua intelligitur primo cur Aristoteles 3. Ethicorum capite tertio & 5. dixerit artem esse rectam rationem factibilem, id est, exteriorum operum: prudentiam vero agibilem, id est, interiorum electionum, non est enim putandum prudentiam nullo modo versari in operibus externis, cum reuera de illis iudicet, & ad illa moveat: nec etiam artem nullo modo versari circa interiores actus: sed consideravit Aristoteles finem esse veluti formam, quam per se intendunt inducere virtutes hae in operibus humanis: ars enim praecipue intendit informare opus externum, internum vero solum in quantum habet vim movendi ad opus. At prudentia per se primo intendit efficere bonam voluntatem, & electionem, a qua dimanat bonitas omnis ad & exteriora opera.

VI. 2. Corollar. quo exponitur altera distinctio Aristotelis inter artem & prudentiam.

Vnde secundo intelligitur cur idem Aristoteles 1. Mag. moral. cap. ultimo dixit finem artis esse aliquid operatum manens, praeter actionem, prudentiae vero finem nihil esse praeter operationem, consideravit enim ea, quae sunt per se, nam interdum etiam ars nihil relinquit praeter operationem, v. g. saltationem: sed hoc accidit arti, ut sic, nam cum versetur in actione externa, quae est accidens ex genere suo vendicat relinquere aliquid operatum, quamquam Aristoteles his locis potissimum loquitur de artibus mechanicis, quae vocat factivas, nam ex liberalibus, si proprie loquamur: magis pertinent ad scientiam practicam, & in opere interiori versantur, quamvis ut descendunt ad singularia habeant rationem artis. Aliae vero duae Gramatica, & Rhetorica, vel proprie non sunt virtutes intellectuales, quia fundantur in fide humana, vel in hoc cum mechanicis conveniunt, quod ad operationes externas referuntur.

VII. 3. Corollar. pro alio discrimine artis, & prudentiae.

Tertio colligitur, cur Aristoteles dixit artem esse virtutem secundum quid, prudentiam vero simpliciter: quoniam ars non respicit honestatem, nec rectum usum simpliciter: prudentia vero tantum versatur circa honestum, ut honestum, & ad illud recte eligendum dirigit, & movet. Vnde notare oportet prudentiam variis modis usurpari, & lata quadam significatione comprehendere habitus quosdam, qui non sunt simpliciter virtutes, ut est prudentia militaris, & prudentia mercatoris, &c. quae in hoc conveniunt, nam proposito certo fine unaquaeque recte disponit hominem ad eligendum convenienter, & prout reuera expedit tali fini, & prudentia sic sumpta ex genere suo est potius veluti quaedam ars, ut prudentia militaris, & quaecumque alia, quae per se non tendat in virtutem, & honestum ut sic: illa vero,

quae ad istum finem refertur, virtus simpliciter dicitur ab Aristotele, & a D. Thoma etiam, propter rationem dictam.

Obiicies. Actus prudentiae, quatenus procedunt ab intellectu, non sunt per se boni moraliter, sed solum quatenus a voluntate pendunt, quia per se non sunt liberi: ergo nec ipse habitus erit per se simpliciter virtus. Respondetur concedendo in illis actibus non esse per se, & intrinsece bonitatem moralem. Vnde si nomine virtutis significatur habitus ita hos actus solum eliciens, prudentia certe non esset virtus: nunc autem virtus vocatur habitus ille, qui per se, & ex natura est aliquo modo principium talium actuum: & huiusmodi est prudentia, quae etiam si non eliciat formaliter bonos moraliter: est tamen regula eorumdem actuum, & id esse infallibiliter movetur ad honestum, & optime disponit in ordine ad operationes humanas, ut in specie, & modo constitutas, & ideo virtus simpliciter censetur.

Ultimo. In hac virtute prudentiae advertendum est ex supradictis de actibus humanis, iudicium illud practice practicum de honesto, & ingenere, procedere a consilio, quod quidem consilium requirit, & inquisitionem, & inventionem medicorum, propter quae adiunguntur prudentiae eubolia, synesis, & gnomi, scilicet ad inveniendum media ad iudicandum per inferiores, vel superiores causas, vel ad iudicandum secundum communes regulas, vel secundum extra ordinarios eventus, de quibus D. Thomas 1. 2. q. 57. art. 6. sed latius 2. 2. q. 47.

SECTIO IV.

Qualis sit distinctio inter virtutes morales.

SYpponendum primo ex supra dictis, & ex D. Thom. 1. 2. q. 58. art. 1. morem proprie ad actus liberos referri, qui primo sunt a voluntate, ex quo factum est, ut virtutes appetitivae communiter dicantur morales, quasi primo efficientes rectitudinem in moribus, virtutes enim intellectus quamvis etiam perficiant actus liberos, & hoc modo possint dici lae morales, quia tamen non illos perficiunt, quatenus liberi sunt, ideo nomen hoc proprie illis non tribuitur, licet interdum accommodetur prudentiae, ut notavit D. Thomas illa questione 58. articulo 3. ad 2. eo quod haec virtus maxime pendet ab appetitu, & minus potest per se sola rectitudinem in illo efficere. Qua prudentia omissa, de aliis disputat D. Thomas 1. 2. quest. 59. & 60. tamen in priori solum demonstrat quo modo moralis virtus se habeat ad passiones, id est, ab illis distinguitur, & cum illis esse possit, de qua re praeter illa, quae ad materiam de passionibus spectant, & quae de virtutibus appetitivis sensitiuis dicemus, nihil videtur notatione dignum, in alia vero tradit divisiones harum virtutum.

Vbi secundo advertendum est quosdam negasse reperiri in voluntate plures virtutes morales, sed vnam sufficere, cuius adaequatum obiectum sit bonum honestum, & actus eius sit propria reddere voluntate ad omnia opera virtutis, quae honesta sunt, quod si contingat voluntatem esse facilem in vna materia virtutis, & non in alia, dicunt habere virtutem illam inchoatam, & non satis extensam: & eodem modo loquuntur de appetitu sensitiivo, si in eo ponenda est virtus. Nam vnum habitum dicunt sufficere ut appetitus sensitiivus inclinetur ad obediendum in omnibus voluntati recte moventi. Haec tamen sententia ab omnibus

VIII. Obiectio dissolutum.

IX. Qua de ca. virtutes quaedam re-ducantur ad prudentiam.

I. Notatio de pluribus virtutibus contra quosdam.

II. Notatio de pluribus virtutibus contra quosdam.

omnibus reiecitur eum Aristotele 2. Ethicorum cap. 3. & D. Thomas q. 60. art. 1. probat has virtutes esse plures, sed ratione obscura facilius ratio summi potest ex dictis supra remissiuè disputatione de vnitare, & distinctione habituum, ostendimus quippe *disputatio 44. Metaph.* in vna potentia esse posse plures habitus, quia habitus est inferioris rationis, & generatur per actus: idem ergo est in virtutibus: vnde licet ratio boni honesti respectu voluntatis sit veluti specifica, tamen respectu habituum est generica, sub qua continentur diuersa obiecta formalia virtutis, & ad hunc modum explicari potest ratio D. Thomae in illo art. 1. quia credibile non est tot actus tam diuersos, & ferè nullam inter se habentes connexionem, in vnum concurrere habitum. Et confirmatur à simili de multitudine scientiarum, & artium, sed in hoc occurrebat difficultas: nam videtur consequenter dicendum tot esse in intellectu prudentias, quot sunt in appetitu virtutes, hoc tamen pertinet ad materiam de prudentia. Vide Caiet. 1. 2. q. 66. art. 1.

III. His positis prima diuisio virtutum moralium est, earum quæ versantur circa passiones, & quæ circa operationes. Ita D. Thomas q. 60. citata. art. 2. ex Aristotele 6. Ethicorum cap. 4. Est ergo aduertendum omnes virtutes morales elicere actus, qui sunt vere operationes humanae, & hoc modo omnes versantur in operationibus, id est, vt D. Thomas exponit, operatio honesta, & recta est effectus virtutis: simili ratione ex qualibet operatione humana honesta excitari potest passio aliqua; id est, bonus effectus sensibilis, vt delectatio, vel amor, & per quamcumque virtutem potest interdum superari aliquis immoderatus affectus, & hoc etiam modo omnis virtus humana est aliquo modo circa passiones, vt etiam docet D. Thomas ex Aristotele 2. Ethicorum cap. 2. contingit etiam in quibusdam obiectis virtutum totam honestatem, ac rectitudinem sumi ex debita commensuratione ad ipsum operantem, ita vt homo eo modo vtatur illa materia virtutis, quo naturæ suæ, & rationi conuenit, non prout immoderata passio exprimitur in aliis vero virtutum obiectis honestas & rectitudo sumitur ex habitu dine, vel commensuratione ad aliud, quia versantur circa opera per se primo ad bonum alterius ordinata. Virtutes prioris generis dicuntur esse circa passiones, non quia hæreant in appetitu sensitivo, id enim necessarium non est, vt patebit: nec quia materia circa quam talium virtutum semper sunt passiones appetitus sensitui: humilitas enim, & alia, in hoc ordine virtutum numerantur, quæ tamen præcipue ponunt modum in affectu voluntatis, vnde etiam in rebus spiritualibus reperiuntur: dicuntur tamen versari circa passiones, quia in habitibus difficultas rectè operandi circa res, quæ ad solum ipsum operantem pertinent, maiori ex parte oriuntur ex affectibus non bene ordinatis. Item quia principales ex his virtutibus in passionibus versantur: denique, quia finis istarum virtutum est, bene componere inferiorem appetitum cum superiori, passionibus autem sunt inferioris appetitus. At virtutes secundi generis dicuntur esse circa operationes, quia ita referuntur ad rectitudinem ipsarum operationum per se, vt non respiciant tantum perfectionem ipsius operantis in seipso, sed prout ad alium refertur, nec per se tendant ad moderandum affectum & subiiciendum vnum appetitum alteri, sed solum ad bene exercendum officium erga alterum: quod si contingat hoc officium ex passione aliqua non bene exerceri, tunc ex consecratione illam moderantur. Quæ circa di-

Suarez in primam secundam D. Thom.

ta diuisio huc & quialet, virtutum quædam referuntur ad operantem tantum per se: quædam vero ad alterum, ex quo satis constat sufficientia, & ratio huius diuisionis.

Secundo, Diuiditur virtus ad alterum, seu circa operationes, in multa genera, & species. Virtus enim ad alterum, debitum alteri respicit: numquam enim virtus inclinaret ad alterum, nisi hoc esset aliquo modo alteri debitum, & ideo quatenus ille alter potest esse diuersa rationis, vel etiam debitum ipsum, possunt variari species harum virtutum: vnde in hoc ordine numeratur iustitia, & in eo ponit tres species D. Thomas, nempe iustitiam legalem, quæ est priuatæ personæ ad bonum commune reipublicæ: iustitiam distributiuam, quæ est de contrario communitatis ad partes eius: & commutatiuam, quæ proprie est inter priuatas personas, & ad has reuocatur vindicatiua iustitia, quæ partim ad commutatiuam, partim ad distributiua pertinet potest. Numerantur etiam in hoc ordine religio, quæ est ad Deum: pietas ad parentes: obedientia, obseruantia ad personas in dignitate constitutas, gratia seu gratitudo, ad benefactores. De aliis vero dubitari solet, an ad hoc genus pertineant, vt de liberalitate, de magnificentia, de amicitia, & misericordia, de veritate, & fide, seu fidelitate, de quibus in 2. 2. dictum est, viderique potest S. Thomas 1. 2. q. 80. & Aristoteles 5. & 8. & 9. Ethicorum.

Tertio diuiditur aliud genus virtutis in plurimas etiam species, prout in moderandis passionibus potest reperiri diuersa ratio difficultatis, vel honestatis. Ad istam diuisionem assignandam tanquam fundamentum ponit D. Thomas primo virtutes has præcipue esse in appetitu sensitivo. Ponit secundo, in illo appetitu duas esse potentias, irascibilem, & concupiscibilem, vnde concludit virtutes moderantes passiones concupiscibilis, esse omnino distinctas à virtutibus moderantibus passiones irascibilis. Ponit tertio in passionibus duo posse considerari, primum, est obiectum passionis, vt si sit amor, an sit honoris, vel diuitiarum, &c. secundum modum, seu forma passionis, scilicet an tendat in obiectum amando, vel desiderando: statuit ergo solum differentiam in modo passionis non sufficere, vt virtutes diuersæ sint, sed considerandum est, an inter se sint connexæ passiones illæ, vt vna ex altera oriatur, retenta eadem ratione honestatis: nam circa plures passiones sic connexas, vna est virtus: ex quo videretur concludi omnes virtutes, quæ dicuntur esse in potentia concupiscenti, & per se primo moderari amorem, nam ex illo cætera passiones concupiscibilis oriuntur. Solum posset esse difficultas de patientia quæ dicitur esse in potentia concupiscenti, & per se primo moderari tristitiam: sed breuiter dicendum est hoc ipsum efficere primo moderando amorem, id est, inclinando voluntatem vel appetitum ad volendum illa obiecta, & in illis gaudendum, quæ alias tristitiam afferunt, & dolorem, plura autem ibi dicit Caietanus, quem vide si placet:

De passionibus autem irascibilis, inquit D. Thomas non habere necessariam connexionem cum passionibus concupiscibilis. Ratio est, quia hæ passiones addunt rationem ardui, & difficultatis: qui autem est vere dispositus circa ea, quæ communia sunt, non ideo sic erit circa ardua, & difficilia, vnde concludit necessarias esse quasdam virtutes ad moderandas has passiones: distinguuntur autem irascibilis passiones præcipue in tres species, tristitiam, timorem, iram: nam de-

IV. Diuisio.

V. Diuisio.

De virtutibus moderantibus passiones concupiscibilis iuxta D. Th.

VI. De moderantibus irascibilibus iuxta eundem.

G g spe.

speratio, & audacia duabus aliis respondent, & simul temperantur, quæ tres passiones nõ necessariam connectuntur, quia obiecta earum sunt valde diuersa, & pro eis moderandis tria virtutum genera assignantur distincta, atque ita ex parte passionum habemus iam quasi quatuor genera virtutum: in singulis autem generibus numerat D. Thomas plures species; in primo sex, temperantiam, circa bona delectabilia facti: liberalitatem, circa diuitias: & philotimiam circa honores: item affabilitatem, quæ accommodat hominem, vt in factis, verbis, & rebus seruis se præbeat facilem, & humanum. Quinta est eutrapelia, quæ similiter moderatur delectationem in rebus iocosis. Sexta est veritas, quia aliquis ita se communicat alteri sicut reuera est. Cuius septem ponuntur duæ, scilicet magnificentia circa magnas diuitias, & magnanimitas circa magnas diuitias, & magnanimitas circa magnos honores. Circa timorem, & audaciam, est vna, scilicet, fortitudo. Circa iram, altera, nempe mansuetudo. Hanc doctrinam ex parte sumptit D. Thomas ex Aristotele 2. Ethicorum, & lib. 4. a cap. 6. vsq. ad finem libri.

VII.
Auctoris cõ-
sura de pro-
xima 3. di-
uisione.

In hac tota doctrina multa sunt obscura, & dubia, priora enim duo fundamenta in num. 5. posita, non sunt mihi certa, nec vera, vnde ex primo illo fundamento solum sumendum est, materiam circa quam versantur hæc virtutes, esse actus, seu affectus appetitus sensitivi: non quod hæc sit materia adæquata, sed magna ex parte: qui tamen affectus appetitus sensitivi reperitur etiam in voluntate seruata proportione, vt ex materia de passionibus constat. Secundo etiam fundamentum non est necessarium, nunquam enim virtutes distinguuntur propter illas potetias, sed considerandum est, an ex obiectis, & actibus habeant sufficientem distinctionem. Illud etiam quod tertio loco D. Thomas ait, spem non habere connexionem cum aliquo amore, qui ad concupiscentem potentiam pertineat, est valde incertum, & fortasse falsum, si amor sit efficax, qualis esse debet: quare tota illa partitio dubia manet, & obscura: non potest tamen hoc loco explicari nõ intellectus rationibus omnium virtutum, & passionum: hæc sola nunc dicenda videntur, primo non omnes has virtutes per se primo respicere proprie affectus, & passiones appetitus sensitivi, vt patet de veritate, & fortasse de philotimia, & liberalitate. Secundo videtur certum non esse hic numeratas à D. Thoma omnes virtutes, quæ ad hoc genus pertinent: omisit ergo patientiam, modestiam, castitatem: & Aristoteles supra addidit verecundiam, & nemescim, quæ an virtus sit, suo loco dicemus. Tertio fortasse etiam verum est non omnes has virtutes numeratas esse species essentialiter distinctas, sed solum gradus distinctos eiusdem virtutis, vt fortasse liberalitas, & magnificentia: philotimia, & magnanimitas.

VIII.
De continen-
tia, & con-
stantia ex
Aristot.

Vltimo aduertendum est Aristotelem 7. Ethicorum cap. 4. addidisse duas alias virtutes, continentiam scilicet, & constantiam. Primam vult esse quasi temperantiam imperfectam, quia pugnat cum passionibus, succumbit tamen. Secunda simili modo esse videtur tanquam fortitudo imperfecta, & ideo dici esse imperfectas virtutes, de quibus D. Thomas 1. 2. q. 58. artic. 3. ad 2. & 2. questione 115. artic. 2. quidam tamen ex discipulis eius volunt has esse habitus omnino distinctos à veris virtutibus temperantia, & fortitudinis, quod ita esse non censeo, vt ostendam infra sect. 6.

SECTIO V.

De aliis diuisionibus, seu potius denominationibus virtutum præcipue Cardinalium, & Theologicarum.

Oriebatur ex supradictis duplex difficultas, quia videbantur virtutes sufficienter diuisæ, cum tamen non diuiserimus virtutes Cardinales, nec Theologicas. Accedit tertia difficultas propter quosdam habitus, quos circa supernaturalia obiecta adquirimus, qui etiam videntur habere rationem virtutis, & ad supra dictas non pertinere: quæ difficultas inferre potest ad explicandas quæstiones 61. 62. in 1. 2. D. Thomæ. Atque ad primam partem dicendum, esse virtutes, quæ dicuntur Cardinales, quo modo loquendi vsus est Ambrósus libro quinto, in Lucam capite de Beatitudine. Hieronymus Marc. 1. tales autem virtutes non esse distinctas à supra enumeratis, sed quatuor ex illis hanc denominationem accepisse, nimirum prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, vt ex Cicerone libro secundo, de inuentione, Diuus Thomas refert. Dicuntur autem virtutes Cardinales, vt idem Diuus Thomas late exponit, vel quatenus illa quatuor nomina in generali quadam significatione vsurpantur, vt videlicet dicant quatuor generales condiciones in omnibus virtutibus reperas: vel si videntur, vt significant quatuor particulares virtutes, dicuntur Cardinales, quia ex parte materiae habent quandam excellentiam, & sunt maximè necessariæ, & veluti introitus, & ianua ad cæteras virtutes, vnde non est necesse has esse præcipuas perfectione, & essentia, sed necessitate, & vsu: & adhuc isto modo non comparantur cum Theologicis, quæ non solum sunt præcipuæ, sed alia ratione sunt magis necessariæ, quia sunt fundamenta honestæ vitæ, vt patet de fide 1. ad Corinth. 3. versiculo decimo, & ad Hebræos de spe capite sexto, versiculo decimonono, & vigesimo, & ad Ephesios 3. charitas dicitur radix, quæ dicitur de D. Thomæ questione de virtutibus articulo 12. ad 14. Disputari tamen solet inter has quatuor, quæ sit præcipua, de quo D. Thomas illa quæst. 66. articulo 3. qui rectè docet prudentiam esse perfectissimam, secundum locum tenere iustitiam, tertium fortitudinem, quartum temperantiam, quod etiam sentire videtur Aristoteles 5. Ethicorum. Sed comparatio ista virtutum, sicuti & multarum aliarum, quæ fieri possunt, hic perfecte intelligi non potest vsque ad materiam de virtutibus in particulari in 2. 2.

I.
Triplex diffi-
cultas in
gratia alia-
rum diuisi-
onum virtu-
tis.

Ad 1. diffi-
cult. de vir-
tutibus
Cardinal.

Cur sit ve-
ritas

Etiam gra-
uis in perfe-
ctione.

Quæ sit præ-
cipua inter
Cardinales

Et iuxta dicta intelligenda est alia distinctio, seu diuisio, quam Diuus Thomas questione sexagesima sexta. articulo quinto, exponit, nempe virtutes iuxta prædictas esse politicas, alias purgatorias, alias purgatiuæ animi, tales enim virtutes non sunt distinctæ à aliis virtutibus numeratis, imo nec membra ipsa sunt essentialiter diuisa: sed eadem virtus secundum diuersos gradus, & status illas recipit denominationes, sicut enim virtutes quatuor Cardinales, quia res humanas moderantur, politice dicuntur, vt vero animum abstrahunt à temporalibus rebus vt sic, cum Deo coniungant, dicuntur purgatorie: vt vero iam sunt in animo perfecto, quem pacatum reddunt, & Deiformem: dicuntur purgatiuæ animi, vel heroicæ, alia dicuntur exemplares, vt in Deo.

III.
Ad 2. diffi-
cultatem Theologicam vocari diuinam, sed quia à cultu Dei solo Deo datur, & sic talis denominatio est communis logicæ.